

Landskapsarkitekt 2030

En framtidsspaning

Akademien för landskapsarkitektur beslöt under våren 2015 att formulera en framtidsspaning för landskapsarkitekter. Syftet är att höja blicken och producera ett underlag för att utveckla verksamheten, föra fram budskap, påverka utbildningen, samt för dialogen med styrelsen och vårt internationella arbete. Framtidsspaningen utgör också ett underlag för Sveriges Arkitekters gemensamma arbete ”Framtidens arkitekt”. Spaningen redovisas under två rubriker: Omvärlden respektive Landskapsarkitektens kompetens och roller.

1. OMVÄRLD

1.a Medvetenheten ökar om den gestaltade livsmiljöns betydelse för hälsa och välbefinnande

Ny forskning visar på värdet av vistelse och motion i gröna omgivningar, både i närmiljön (bostäder, skolor, arbetsplatser) och i mer storskaliga miljöer (parker, frilufts- och naturområden, idrottsplatser). Den positiva effekten gäller både fysisk och mental hälsa, såsom återhämtning, stimulans, samarbetsförmåga och arbetseffektivitet. Det ger vinster för samhällsekonomin och ökar den enskildes livskvalitet, inte minst viktigt för barns uppväxtvillkor.

Frågeställningar:

- Vilken är landskapsarkitektens roll i arbetet för hälsobringande miljöer
- Vilka andra kompetenser är viktiga att samarbeta med?
- Hur kan bra utemiljö för barn och vuxna värderas och marknadsföras?

1.b Estetik och skönhet efterfrågas alltmer i planerade utemiljöer

Den allmänna medvetenheten om estetikens betydelse har ökat. Det innebär en återhämtning efter svackan på 70-talet när gestaltning sågs som något onödigt och rentav misstänkt. Trafikmiljöer har blivit ett allt viktigare arbetsfält för landskapsarkitekter, alltifrån stora infrastrukturprojekt till urbana miljöer.

Frågeställningar:

- Är landskapsarkitekterna tillräckligt tränade för uppgiften?
- Hur kommer ett ökat fokus på livsstilskoncept påverka bostäders utemiljö?

1.c Medvetenheten ökar om värdet av ekologiskt och socialt hållbara livsmiljöer

Ekosystemtjänster är ett nytt begrepp som hamnat i fokus. Detta eller liknande verktyg kan stärka landskapsarkitektens roll i fysisk planering genom professionens förmåga att gestalta och projektera utemiljöer utifrån en bred samlad förståelse för gröna system, sociala sammanhang, kulturmiljö, trafik m.m. Vatten i den fysiska miljön och effekter av klimatförändringar kommer att hamna alltmer i fokus i samhällsplaneringen.

Frågeställningar:

- Hur kan kvantifiering och värdering av ekosystemtjänster stödja landskapsarkitektens argumentation för god utemiljö?
- Kan synsättet att staden ska producera nyttigheter vara till hjälp?
- Hur kan landskapsarkitekter medverka till att hantera och dämpa klimatförändringar, säkra dricksvattenförsörjning och begränsa övergödning, samtidigt som bosättning vid vatten är fortsatt attraktivt?

1.d Mark blir i ökande grad en bristvara

Land är en produktionsresurs för mat, energi, byggmaterial, kemiska produkter, läkemedel m.m. Globala uppvärmningen kommer att öka produktionskapaciteten i svenskt jordbruk, samtidigt som temperaturhöjning i varmare trakter riskerar att minska skördarna. Följden kan förväntas bli ökande markpriser i Sverige. En hårdnande konkurrens om marken kommer att tvinga markintressen att samsas. Metoder för samutnyttjande behöver utvecklas mellan exempelvis areella näringar, kommunikationer, friluftsliv, biologisk mångfald, kulturmiljövård och ekosystemtjänster i urbana miljöer.

Frågeställningar:

- Hur kan landskapsarkitekter medverka i hantering av multifunktionella landskap och avvägningen mellan mätbara ekonomiska och miljömässiga värden och svårämbara sociala och kulturella värden?
- Hur kan utemiljö stå sig i konkurrensen mot andra markintressen?
- Kommer tillväxt-paradigmet att transformeras och vidgas till att avse inte bara ekonomi utan även socialt/kulturellt kapital och miljöresurser

1.e Bostadsbyggande har blivit en allt överskuggande fråga i samhällsplaneringen

Förtätning är ett vanligt recept för fler bostäder, motiverat av att nyttja befintlig infrastruktur, öka kollektivresande eller mer lönsamma byggprojekt i centrala, attraktiva lägen. Men grön förtätning är ofta en chimär. Risken är att utemiljön utarmas till restytor med tortig användbarhet och försämrat mikroklimatet såsom förstärkta vindar och sämre solbelysning.

Frågeställningar:

- Hur kan landskapsarkitekter medverka till bra utemiljö i samband med förtätningar?
- Kommer synen på bostadsförsörjning att förändras, bland annat som följd av invandringen?
- Kommer kraven på kompetens kring medborgarmedverkan i bostadsbyggnadsprocesser att förändras?

1.f Allt kan inte bli stadskärna

Mycket tyder på att urbaniseringen kommer att fortgå, men allt kan inte bli stenstadsmiljöer.

Frågeställningar:

- Kommer bostadsbrist, höga bostadskostnader och nya livsmönster medföra att större del av livet äger rum i offentliga miljöer – livable cities?
- Kommer stadsodling att öka som ett av flera inslag av halvprivata zoner i offentliga miljön?
- Kommer kulturlandskapet att värderas mer i samhällsbyggandet – vad är förortens själ?

1.g Våra livsmönster förändras avseende resande och konsumtion

Fokus i konsumtionen förskjuts från varor till tjänster och upplevelser. Cyklingen ökar och attityden till cykling förskjuts från fattigmansgöra till livsstilsmarkör. Kommer bilen att följa samma bana som cigaretten, d.v.s. från statusmarkör till motsatsen? Intresset för båtresande ökar.

Frågeställningar:

- Hur kommer värderingen av tid och hälsa att förändra attityd till olika färdmedel och hur kommer det att påverka utemiljön?
- Kommer köpcentra för sällanköpsvaror att ersättas av demoanläggningar med mer fokus på upplevelsekoncept?
- Hur kommer kommande generationer att 'konsumera' natur, vilka mönster och vilken teknik kan tänkas utvecklas kring det?

1.h Regionskalan får ökad betydelse

Diskussioner pågår om förändrad regionindelning och andra rollförändringar i offentliga strukturer. Regionnivån är viktig i EU men unionens ställning vacklar för närvarande i relation till medlemsstaternas inflytande. Avfolkningen i glesbygden fortsätter. Skillnaden ökar mellan stad och land, men landsbygd är inget entydigt begrep. Pendlingsmöjlighet till tätort är en avgörande faktor. Skärgård är en glesbygd med speciella förutsättningar.

Frågeställningar:

- Kan avfolkning ge nya uppdrag i form av ordnad avveckling av tätorter, såsom redan sker i bl.a. östra Tyskland?
- Kan regionala dimensioner såsom arbetspendling och vattenförvaltning erbjuda nya arbetsuppgifter för landskapsarkitekter?

1.k Sverige som ett tryggt och enhetligt land är på väg att förändras

Föreningslivet upplever en tillbakagång. Den stora invandringen innebär påfrestningar på samhället. Den sociala tilliten är en värdefull styrka i det svenska samhället men det finns tecken på att den urholkas. Nya 'communities' bildas via nätet, individer och grupper sluter sig i egna miniuniversum, men många blir utestängda.

Frågeställningar:

- Kommer den sociala segregationen och inkomstklyftorna fortsätta öka, gentemot nyanlända, mellan stad och land, blir utslagna ett accepterat inslag i befolkningen?
- Kommer säkerhetstänkandet att öka och sätta spår i utemiljön som i de anglosaxiska länderna?
- Hur kan barnperspektivet stärkas i planering och byggande?

2. LANDSKAPSARKITEKTENS KOMPETENS OCH ROLLER

2.a I landskapsarkitektens yrkesroll ska två dimensioner balanseras - djup och bredd - som specialist eller generalist

Landskapsarkitektens kompetens spänner över humaniora, ekologi, hortikultur, fysisk planering, konstruktion och skötsel, liksom förmågan att gestalta, förmedla och tänka kreativt. Bredden ger förutsättningar för en sammanhållande roll. Norge är en förebild, där yrkets roll gått från dekoratör, trädgårdsdesigner eller beskrivande landskapsanalytiker, till processledande och sammanhållande roller. Fler kvinnor i ledande befattningar i samhällsbyggandet kan tänkas påverka inriktning och arbetssätt. Den aktuella tendensen att projektledare träder in som mellanhand mellan konsult och beställare kan försvåra arbetet för bra kvalitet. LOU visar sig i många fall medföra långsiktigt ökade kostnader genom bristande kvalitet.

Frågeställningar:

- Hur kan förmågan att hantera landskap och utemiljö i alla skalor stärka landskapsarkitektens roll genom hela genomförandeprocessen?
- Hur kan hanteringen av det offentliga rummet och dess kollektiva nyttigheter få ökad vikt i stadsbyggandet?

- Hur kan landskapsarkitektens breda kompetens bli en konkurrensfördel i en värld där specialisering och stuprörstänkande ökar, vilka specialister behöver landskapsarkitekten alliera sig med?

2.b Grundläggande i landskapsarkitektens arbete är förståelsen för människans behov, uppfattningar och användning av sin omgivning, liksom förståelsen för tidsdimensionen och naturliga processer

Tidsdimensionen är central i hållbarhetsbegreppet och för kulturlandskapets framväxt. Vår tid präglas av otålighet, men många processer i landskapet och människans miljö tar och måste få ta tid.

Frågeställningar:

- Hur hanterar andra professioner i samhällsbyggandet tidsprocesser jämfört med landskapsarkitekter?
- Hur kan 4-D-projektering och scenariotekniker nyttjas för att hantera tidsdimensionen?

2.c Landskapsarkitektens utbildning ska motsvara samhällets behov, men också ligga i framkant när det gäller forskning och utveckling kring ämnet

Utbildningen ska förmedla relevanta kunskaper och färdigheter, men även utveckla förmågan att problematisera och driva strategiska frågor framåt. Professionen behöver bli bättre på att nyttiggöra traditionell praktisk kunskap. SLU eftersträvar att bli ett samlat forskarkomplex med internationellt meriterade medarbetare, men den praktisknära kompetensen i utbildningen får inte trängas undan av akademiska meriter.

Frågeställningar:

- Behövs en mer systematisk vidareutbildning under yrkeslivet?
- Behöver SLU stärka kontakterna med näringsliv och samhälle?
- Behövs fler utbildningar, mer konkurrens mellan dem och ökad samverkan med andra discipliner?

2.e Konstruktionen Sveriges Arkitekter är relativt unik i internationella sammanhang

I somliga länder är yrkestiteln skyddad. Inträdeskraven till nationella förbund är stundom stränga, särskilt sådana länder. I andra länder finns en hård konkurrens och undanträngning från arkitekternas sida. Våra svenska titlars koppling till de gamla förbundsnamnen blir alltmer obsolet och svårbegriplig.

Frågeställningar::

- Bör de fyra arkitektdisciplinerna inom Sveriges Arkitekter renodlas och markera sin särart eller bör de på sikt smälta samman till en arkitektprofession med olika specialiseringar?
- Kommer internationalisering av arbetsmarknaden att medföra att också vi behöver öka de formella inträdeskraven och skydda titeln?

- Har det någon betydelse att landskapsarkitekterna numera är ensamma i Sveriges Arkitekter om obligatorisk praktik?

/LN
/OI
/ASH
/LN
/MK
/ASH